

Koncepce národní bezpečnosti Ruské federace a její vojenská doktrína

KAREL PEZL

Ruská federace otřesená rozpadem Sovětského svazu se dosud nachází v nezvládnutém hledání nového sociálně-ekonomického modelu. Stále více se posunuje do obtížně predikovatelného vývoje, a to ve všech sférách – v politicko-mocenské, ekonomické, sociální i vojensko-silové.

Rozpad světové bipolarity, kdy SSSR byl neopomenutelným subjektem řešení prakticky všech globálních problémů, trvale traumatizuje ruskou společnost na všech jejích úrovních. To se promítá do stylu řízení společnosti a státu a výrazně ovlivňuje mezinárodní bezpečnostní klima. Dochází k dilematu, kdy Rusko na jedné straně nemůže přežít bez mohutné finanční a ekonomické pomoci demokratického Západu a na druhé straně se neúměrně této realitě snaží zachovat své globální mocenské postavení, které však dnes v podstatě představuje pouze strategický raketonukleární potenciál.

Při nejistých konstantách tohoto vývoje se proto svět stále častěji setkává s řadou obtížně předvídatelných politických, mocenských a personálních rozhodnutí. Od epizody s obsazením přístižského letiště ruskými silami z mírového kontingentu v Bosně a Hercegovině přes vytvoření Unie s Běloruskem, od vyhlazovací války v Čečně k silové výhrůžce ruským raketojaderným potenciálem, od podpory Miloševičova režimu a hledání vyvážené síly v nových vazbách s Čínou po tvrdá stanoviska proti rozšiřování NATO, od trvalého odkládání ratifikace smluv START a revize protiraketové obrany ABM až po tolerování transferu jaderných technologií do krizových oblastí.

Taková situace přirozeně vyúsťuje v posilování etatistických tendencí, a tím i silových rezortů ve státním mocenském mechanismu Ruské federace, jehož konkrétním vyjádřením je i nová *Koncepce národní bezpečnosti a Vojenská doktrína Ruské federace*.

Tyto skutečnosti vyžadují, aby byli informováni nejen odpovědní politici, ale i širší veřejnost. Vyžadují, aby se zajímali o vývoj na ruské politické scéně, sledovali jeho tendence a národní zájmy, ať již vycházejí z reality všedního dne, nebo z oficiálních dokumentů vyjadřujících trendy směřování společenského vývoje. Rusko, a to i na prahu 21. století, je fenoménem, který ani sám sebe, ale ani jiný subjekt neodepsal ze scény globalizujícího se světa.

Dva závažné dokumenty z oblasti systémového přístupu Ruské federace k otázkám bezpečnosti a k jejím militárním stránkám jistě patří k těm, jejichž obsahu, ale především některým nosným pohledům je účelné věnovat pozornost z hlediska životních zájmů České republiky jako členského státu NATO i z potřeby respektování vlastních národních bezpečnostních priorit. Přítom rozsah těchto dokumentů vyžaduje, abych se v následující stati soustředil na jejich podstatné obsahové části, což mi umožní alespoň stručně komentovat jejich podstatné rysy.

KONCEPCE NÁRODNÍ BEZPEČNOSTI RUSKÉ FEDERACE

Koncepce národní bezpečnosti Ruské federace (dále jen KNB RF) je oficiální veřejný dokument upravený a schválený prezidentem Ruské federace ze dne 10. ledna 2000. Představuje systém názorů na zajištění bezpečnosti obyvatelstva, společnosti a státu od vněj-

šího a vnitřního ohrožení ve všech sférách života. Vyjadřuje nejdůležitější směry státní politiky Ruské federace (dále jen RF). Je základním bezpečnostním dokumentem RF v této oblasti a současně i direktivou prezidenta pro federální parlament, federální vládu, Bezpečnostní radu státu a federální výkonné orgány.

Koncepce je členěna do čtyř problémových okruhů:

- 1) Rusko ve světovém společenství.
- 2) Národní zájmy Ruska.
- 3) Hrozby národní bezpečnosti RF.
- 4) Zajištění národní bezpečnosti RF.

Dále se budu zabývat zajímavostmi uvedenými v jednotlivých kapitolách tohoto dokumentu. (Nejde o překlad, ale o věcnou obsahovou orientaci v podstatných částech koncepce.)

Rusko ve světovém společenství

Tato část KNB RF se zabývá širší problematikou změn v globálních vztazích a naznačuje představy Ruska o budoucím uspořádání světa a o postavení Ruska v něm. Koncepce tento stav popisuje těmito tezemi:

- Situace ve světě je charakterizována *dynamickými změnami* v systému mezinárodních vztahů.
- Po skončení bipolární konfrontace se prosazují dvě tendence. První z nich je charakterizována upevňováním politického a ekonomického postavení státu a jeho integračních svazků a zdokonalováním mechanismů mezinárodních procesů. Stále větší úlohu mají ekonomické, politické, vědecko-technické, ekologické a informační faktory. Rusko bude proto podporovat ideologii vytváření *multipolárního světa*. Druhý směr sleduje tvorbu mezinárodních vztahů, jež jsou založeny na *dominanci západních států* vedených USA, která se opírá o vojenskou sílu a o obcházení zásad mezinárodního práva. V mezinárodních vztazích se profiluje konkurence spolu se snahou řady států o posílení vlastního vlivu na světovou politiku, a to i vlastnictvím zbraní hromadného ničení.
- Rusko jako jeden z největších světových států, a to bez ohledu na mezinárodní situaci a na současné obtíže vnitřního charakteru, vzhledem ke svému ekonomickému, vědecko-technickému a vojenskému potenciálu a jedinečné strategické eurasijské poloze bude i nadále hrát *závažnou úlohu ve světě*. V budoucnosti bude Rusko usilovat o *širší integraci* RF do světové ekonomiky, rozvíjet spolupráci s mezinárodními ekonomickými a finančními organizacemi. To zvýší jeho potenciální vliv na mezinárodní bezpečnost, na nešíření zbraní hromadného ničení, na předcházení regionálním konfliktům, na boj s mezinárodním terorismem a obchodem s narkotiky a na řešení závažných světových ekologických problémů.
- Současně s tím se aktivuje snaha řady států směřující k *oslabení pozice Ruska v nejrůznějších oblastech*. Politika ignorování ruských zájmů při řešení mezinárodních vztahů může narušit mezinárodní bezpečnost a stabilitu a zpomalit pozitivní změny v mezinárodních vztazích.
- V některých zemích, včetně RF, značně vzrostlo *nebezpečí terorismu*, který má mezinárodní charakter. Tomu je nutné čelit spoluprací v rámci mezinárodního společenství.

Národní zájmy Ruska

Pod pojmem „*národní zájmy*“ KNB RF chápe souhrn vyvážených zájmů obyvatel, společnosti a státu ve sféře ekonomiky a vnitřní politiky, v sociální, mezinárodní, informační, vojenské, příhraniční, ekologické a jiných sférách. Národní zájmy mají dlouhodobý charakter a tvoří základní cíle, strategické a běžné úkoly pro vnitřní a zahraniční politiku. Jsou zajišťovány státním aparátem spolu se zastupitelskými orgány v duchu Ústavy a federálních zákonů.

V Koncepci národní bezpečnosti Ruské federace jsou zdůrazněny následující teze:

- jsou definovány *zájmy* obyvatel, společnosti a státu zajišťující ústavní práva a svobody, osobní bezpečnost, životní úroveň, rozvoj člověka, demokracie, právního a sociálního státu, suverenity, teritoriální celistvosti a stability Ruska, jakož i rozvoj rovnoprávné a vzájemně výhodné mezinárodní spolupráce;
- rozvoj národních zájmů je možný jen na základě úspěšného *rozvoje ekonomiky*;
- současně je podmíněn *neutralizací* vzniku politického a náboženského extremismu, jakož i etnického separatismu a z nich vyplývajících konfliktů;
- *v mezinárodní oblasti* je národním zájmem zabezpečení suverenity, *upevnění pozice Ruska* jako velkého státu, jednoho z nevlivnějších center multipolárního světa v rozvoji rovnoprávných a vzájemně výhodných vztahů se všemi státy a integračními seskupeními, především se státy Společenství nezávislých států (dále jen SNS) a s tradičními partnery Ruska, v respektování práv a svobod člověka při dodržování stejných standardů;
- *v informační sféře* je národní zájem vyjádřen ústavními právy na informace, na jejich využití, na rozvoj soudobých telekomunikačních systémů a na ochranu státních informačních zdrojů;
- *ve vojenské oblasti* je národním zájmem ochrana nezávislosti státu, suverenity, státní a územní celistvosti, odvrácení vojenské agrese proti Rusku a jeho spojencům a zabezpečení podmínek pro mírový a demokratický rozvoj státu;
- národní zájmy *v příhraniční sféře* jsou dány především spolehlivou ochranou státních hranic RF a dodržením všech pravidel života platných v RF;
- *v ekologii* je národní zájem dán udržením a ozdravením životního prostředí;
- důležitým národním zájmem je *ochrana před terorismem*, včetně mezinárodního, a to od přírodních a technologických katastrof a v době války od nebezpečí pocházejícího z bojové činnosti.

Ohrožení národní bezpečnosti Ruské federace

V této části Koncepce národní bezpečnosti Ruské federace jsou popisovány základní vnější i vnitřní příčiny a stavy ohrožení národní bezpečnosti.

Ve vnitropolitické činnosti jako příčiny vyvolávající podstatu stavu ohrožení KNB RF uvádí:

- stav ekonomiky, nedokončení nového systému organizace státu a společnosti, sociálně-ekonomickou polarizaci ruské společnosti, kriminalizaci, růst trestnosti a terorismu, zostření a složitost mezinárodních vztahů.

V další části KNB RF charakterizuje jednotlivé komponenty:

- v oblasti *ekonomiky* mají ohrožení komplexní charakter a jejich příčinou je snižování domácího produktu, investic, vědecko-technického potenciálu, stagnace zemědělství, rozvolnění bankovního sektoru růstem zadluženosti, nevyrovnanost ve vývozu surovin a energií a v dovozu potravin a spotřebního zboží;
- *oslabení vědecko-technického potenciálu* a redukce výzkumu ve strategických oblastech, jakož i odchod specialistů do zahraničí ohrožují čelní pozice Ruska a způsobují růst jeho technologické závislosti, a tím dochází k narušení obranyschopnosti Ruska;
- *separatistické tendence* řady subjektů RF zesilují politickou nestabilitu, narušují jednotný ekonomický prostor, jeho výrobní technickou základnu, infrastrukturu, finanční, bankovní, úvěrový a daňový systém;
- to vede k *zostřování vztahů* mezi regiony a centrem a ohrožuje fungování federace;
- etnický egoismus, etnický centrismus, šovinismus a nekontrolovatelná migrace posilují *nacionalismus*, politický i náboženský extremismus a etnický separatismus a vytvářejí podmínky pro vznik konfliktů;
- jednotný *právní prostor* je rozměňován nerespektováním Ústavy a federálních zákonů jako nejvyšší právní normy;

- *kriminalizace* společenských vztahů, která vznikla v procesu přeměn, oslabení kontroly a nedostatečnost silové státní politiky vedou k jejich organizovaným formám a ke korupci, k propojování výkonné a zákonodárné moci s kriminálními strukturami, k jejich průniku do bankovního sektoru a do hospodářských organizací;
- *terorismus* je uplatňován v zájmu skupinových a etnicko-nacionálních zájmů; právní nihilismus, nízká personální vybavenost a úroveň materiálně-technického vybavení represivních orgánů zvyšují ohrožení lidí, společnosti a státu;
- v *sociální sféře* je ohrožujícím faktorem diferenciacce společnosti na úzký okruh bohatých a na převažující část málo zabezpečených lidí a lidí žijících za hranicemi bídy při stále vzrůstající nezaměstnanosti;
- skutečný život obyvatele ohrožuje *krize zdravotnického a sociálního systému*, alkohol a drogy, což má vliv na nízkou porodnost, na snižování průměrného věku a na základ společnosti – na rodinu;
- prohloubení vnitropolitické, sociální a *morální krize* může vést ke ztrátě demokratických hodnot.

Hrozby národní bezpečnosti Ruské federace

Hlavní ohrožení v *mezinárodní oblasti* jsou definována těmito faktory:

- snaha jednotlivých států a mezinárodních organizací *snížit úlohu* současných mechanismů zajišťujících mezinárodní bezpečnost, především OSN a OBSE;
- nebezpečí *oslabení* politického, ekonomického a vojenského vlivu Ruska ve světě;
- *rozšíření* vojensko-politických bloků a společenství, především NATO, na východ;
- možnost vytvoření *cizích vojenských základů* a velkých vojenských uskupení v bezprostřední blízkosti státních hranic RF;
- rozšíření *zbraní hromadného ničení*;
- *oslabení integračních procesů* v SNS;
- *vznik a eskalace konfliktů* v blízkosti státních hranic RF a vnějších hranic států-členů SNS;
- projevem ohrožení národní bezpečnosti RF v mezinárodní oblasti jsou snahy některých států působit proti upevnění postavení Ruska jako jednoho z *center světového vlivu*, bránit uskutečňování národních zájmů a oslabit jeho pozici v Evropě, na Blízkém východě, v Zakavkazsku, ve Střední Asii a v asijsko-tichomořském regionu;
- závažným ohrožením je *mezinárodní terorismus*, který zahájil otevřenou kampaň s cílem destabilizovat situaci v Rusku;
- vzrůstá ohrožení v *informační oblasti*, které se projevuje snahou o „vytěsnění“ Ruska a o dominanci některých států v této oblasti, vypracovávají se koncepce informační války, narušení informačních a telekomunikačních systémů, datovýchází a přístupu k nim.

Vzrůstá ohrožení ve vojenské sféře

- Uskutečnění vojenských silových *operací mimo prostor odpovědnosti* podle strategické doktríny NATO i bez mandátu OSN destabilizuje strategickou situaci ve světě.
- Zvětšuje se *technologický odstup* řady vedoucích států a spolu s tím i možnosti jeho využití k přípravě zbraňových systémů nové generace. To vytváří předpoklady k novým závodům ve zbrojení a k zásadně novým formám a způsobům vedení vojenských operací.
- Aktivizuje se činnost *cizích speciálních služeb* na území RF.
- Zesílení negativních tendencí ve vojenské oblasti ovlivňuje proces *reformy vojsk a obranného průmyslu* Ruské federace, nedostatečné financování národní obrany a nedokončení právních norem. V současnosti je jejich projevem kriticky nízká úroveň operační a bojové připravenosti ozbrojených sil Ruské federace, nemožnost kompletovat výzbroj a techniku vojsk, jakož i vyostřené sociální problémy, které přispívají k oslabení vojenské bezpečnosti Ruské federace.

V pohraniční sféře podle KNB RF ohrožují národní bezpečnost Ruské federace tyto jevy:

- ekonomická, demografická a kulturně-náboženská *expanze* některých států na ruské území,
- aktivace příhraničního působení *organizovaného zločinu* a zahraniční terorismus.

Z *ekologického hlediska* ohrožení spočívá v nedostatečné ochraně přírodních zdrojů pro příliš rozvinutý palivoenergetický komplex, v nedostatečnosti zákonné ochrany přírody, v neexistenci ekologicky šetrných technologií a v nízké ekologické kultuře. Existují snahy využít území RF k uskladňování nebezpečných odpadů. V takových podmínkách se zvyšuje *riziko katastrof* technologického charakteru ve všech odvětvích hospodářské činnosti.

Zajištění národní bezpečnosti Ruské federace

V této části vytyčuje KNB RF hlavní úkoly, které by na základě kritického hodnocení globální bezpečnostní situace a vzhledem k vnitřním potížím samotné federace měly současně směřovat k eliminaci vnějších i vnitřních problémů národní bezpečnosti RF v politické, ekologické a bezpečnostní oblasti.

Jako *hlavní úkoly* národní bezpečnosti KNB RF stanoví:

- včasné *prognózování* a definování vnějších i vnitřních ohrožení,
- uskutečnění operativních a dlouhodobých opatření k *předcházení* a neutralizaci vnitřních i vnějších ohrožení,
- zabezpečení *suverenity* a územní celistvosti RF a bezpečnosti jejího příhraničního prostoru,
- zvýšení *ekonomického potenciálu* státu, uskutečnění nezávislého sociálního a ekonomického vývoje,
- překonání *vědecko-technické a technologické závislosti* na vnějších zdrojích,
- zajištění *osobní bezpečnosti* člověka a občana na území RF a jeho ústavních práv a svobod,
- dokončení změn v *systemu fungování RF*, zlepšení federálních vztahů, činnosti místní samosprávy a zákonnosti, vytváření harmonických vztahů mezi národnostmi, upevnění právního řádu a zachování sociálně-politické stability společnosti,
- dodržování *zákonodárství* RF všemi občany, orgány a organizacemi a politickými stranami,
- zajištění rovné a *vzájemně výhodné spolupráce* RF především s nejdůležitějšími státy světa,
- zvýšení *vojenského potenciálu* státu a jeho udržení na dostatečně velké úrovni,
- upevnění režimu *nerozšiřování zbraní hromadného ničení* a jejich nosičů,
- přijetí účinných opatření, odhalení a *zabránění činnosti zpravodajské a podvratné činnosti* cizích států směřujících proti RF,
- podstatné zlepšení *ekologické situace* země.

Zabezpečení národní bezpečnosti a ochrana zájmů RF v *ekonomické oblasti* jsou prvořadými směry ruské politiky.

Zabezpečení národní bezpečnosti a ochrana zájmů RF ve *vnějších ekonomických vztazích* znamená:

- vytváření příhodných podmínek pro *mezinárodní integraci RF*,
- rozšíření *odbytí* pro ruské výrobky,
- vytváření *jednotného trhu* v rámci SNS,
- ochranu *ruských výrobců* na světovém konkurenčním trhu,
- vybilancování *úvěrové a finanční politiky*, snižování závislosti RF na vnějších úvěrech a upevnění pozice RF ve světových finančně-ekonomických orgánech,
- posílení *regulace* zahraničních bankovních a investičních společností, omezení exploatace přírodních zdrojů, telekomunikací a dopravy zahraničními organizacemi,
- efektivně regulovaný *valutový trh* a zabránění nekontrolovatelnému vývozu kapitálu.

Zabezpečení národní bezpečnosti a ochrana zájmů RF ve vnitřní ekonomice RF představuje:

- právní zajištění *reforem* a vytvoření efektivní kontroly,
- posílení *státní regulace* ekonomiky,
- překonání *ekonomické krize*, uchování a rozvoj vědecko-technického potenciálu, přechod k ekonomickému růstu, zvýšení konkurence a uspokojení obyvatel,
- *restrukturalizaci* průmyslu, podporu investiční a inovační aktivity, zabezpečení přístupu k dlouhodobým investicím a úvěrům ve spolehlivě fungujícím bankovním sektoru,
- *podporu konkurenceschopnosti* modernizovaných odvětví, jakož i převzetí a využití nových vojenských technologií v těchto odvětvích,
- koncentraci zdrojů do prioritních směrů *rozvoje vědy a techniky*, podporu projektů rozvoje krizových oblastí (dálný sever), rozvoj vědecko-technických informačních systémů,
- v sociálně-ekonomické a národnostní oblasti zajištění *sociální a vnitřní* politické stability, partnerství a spravedlivé mzdy,
- upevnění ruské *státnosti*, ústavnosti a jednotného soudního systému, posílení nadřazenosti federálního zákonodárství, zajištění vyváženosti federálních, národnostních a regionálních zájmů.

Další širší soubor úkolů je orientován proti *trestné činnosti* různého charakteru a na opatření zlepšující ekologické poměry, včetně likvidace jaderných hlavic, raketového a jaderného paliva a chemických zbraní.

Součástí ekologických opatření je i vytvoření *jednotného celostátního systému civilní obrany* a jeho další koordinace s druhými státy.

Zahraniční politiku RF je potřebné zaměřit na následující úkoly:

- provádění *aktivní zahraniční politiky*,
- podporu mechanismů *mírové politiky*, především OSN,
- zajištění příznivých podmínek pro *ekonomický a sociální rozvoj* podporující globální a regionální stabilitu,
- *ochranu zákonných práv* a zájmů ruských občanů v zahraničí,
- *rozvoj vztahů se státy SNS*, včetně dalších integračních kroků,
- rovnoprávnou *účast RF ve světových a regionálních organizacích*,
- spoluúčast na *řešení konfliktů*, včetně účasti na mírových operacích OSN a dalších mezinárodních organizací,
- dosažení pokroku v *kontrolě jaderné výzbroje* k udržení strategické stability,
- splnění přijatých závazků v *likvidaci jaderných zbraní* i konvenční výzbroje, kontrolu jejich proliferace,
- *adaptaci* současných smluv o kontrole zbrojení v podmínkách nových mezinárodních vztahů,
- vytváření *zón bez zbraní* hromadného ničení,
- rozvoj mezinárodní spolupráce v boji s *nacionalismem a s terorismem*.

Zajištění vojenské bezpečnosti je věnována obsahově výrazná část KNB RF. K důležitým tezím patří především následující:

- *Zajištění vojenské bezpečnosti* je velmi důležitým úkolem státu. Hlavním cílem je zajištění možnosti úměrného reagování na ohrožení 21. století při racionálních výdajích na národní obranu.
- Při *předcházení* vojenským konfliktům dává RF přednost politickým, diplomatickým, ekonomickým a jiným nevojenským postupům. Současně však zájmy RF vyžadují dostatečné prostředky pro obranu vojenskou silou. Při zajištění vojenské bezpečnosti RF mají hlavní roli ozbrojené síly RF.
- Velmi důležitou úlohou RF je *odvrácení* jakékoli agrese, včetně použití jaderných zbraní proti RF a jejím spojencům.
- *RF musí disponovat jadernými silami* schopnými způsobit stanovené ztráty libovolnému státu-agresoru nebo koalici států, a to za jakékoli situace.

- V *době míru* musejí být ozbrojené síly RF schopny zajistit účinnou ochranu před vzdušnými úderými, společně s dalšími vojsky a s vojenskými úkolovými uskupeními odrazit agresi v lokální válce (v ozbrojeném konfliktu) a zajistit strategické rozvinutí pro plnění úkolů ve válce velkých rozměrů. Ozbrojené síly musejí zabezpečit účast RF v mírových operacích.
- Jedním ze závažnějších úkolů je zajištění efektivní součinnosti a *spolupráce se státy SNS* při zajišťování bezpečnosti.
- V současné době zájmy RF vyžadují *vojenskou přítomnost* Ruska v některých strategicky významných oblastech světa. Přítom rozmístění ozbrojených sil RF na základě mezinárodního práva musí zajistit pohotovost RF ke splnění povinností, spoluúčast na vytváření vojenské strategické rovnováhy sil v těchto oblastech a umožnit RF reagovat na krizovou situaci již v počátečním stadiu, a tak naplňovat zahraničněpolitické cíle státu.
- RF předpokládá eventuální nasazení vojenských sil k zajištění své národní bezpečnosti na základě následujících *principů*:
 - použití všech dostupných sil a prostředků (včetně *jaderných zbraní*) v případě nutnosti odrazit vojenskou agresi a v tom případě, pokud byly jiné způsoby vyřešení krizové situace vyčerpány, nebo byly neefektivní;
 - použití *vojenské síly uvnitř státu* je možné jen v souladu s Ústavou RF a s federálními zákony, a to v podmínkách ohrožení života občanů, teritoriální celistvosti státu a v případech násilné změny ústavnosti.

• Závažnou úlohu má *obraně-průmyslový komplex*. Jeho restrukturalizace a konverze musejí být provedeny bez škod na rozvoji nových technologií a na vědecko-technických možnostech, na modernizaci výzbroje a techniky a na postavení ruských výrobců na světovém zbrojním trhu. K tomu je potřeba vytvořit podmínky v prioritních směrech zajišťujících obranyschopnost.

Jako zvláštní úkoly RF v *přihraniční sféře* stanoví KNB RF následující úkoly pro národní bezpečnost:

- rozvoj mezistátní *spolupráce* v tomto prostoru,
 - přijetí opatření proti ekonomické, demografické a kulturně-náboženské *expanzi* na území RF,
 - zastavení organizované nacionální *restné činnosti* a nezákonné migrace,
 - uskutečnění *společných opatření* k zabezpečení příhraničního prostoru ve státech SNS.
- V *informační bezpečnosti* jako podstatné úkoly KNB RF stanoví:
- zabezpečení *ústavních práv* a svobod občanů RF v informačních činnostech,
 - zdokonalení a ochranu *národní informační infrastruktury* a integrace RF do světových informačních procesů,
 - působení *proti činnostem* ohrožujícím informační toky.

Zvláštní význam KNB RF přikládá efektivnosti a rozvoji *zpravodajství a ochrany před cizí zpravodajskou činností*, a to s cílem včasného zjištění ohrožení a zjištění jeho zdrojů.

Celý systém národní bezpečnosti je určován a rozvíjen v souladu s Ústavou RF, s federálními zákony, s akty RF a s programy. V oblasti politické, právní, organizační, ekonomické a vojenské je *realizován* těmito *orgány*:

- *prezident RF* – řídí v rozsahu ústavních pravomocí orgány a síly národní bezpečnosti RF, potvrzuje příslušná opatření, vytváří, jmenuje a odvolává příslušné orgány a síly, vydává potřebné směrnice, ročně upřesňuje koncepci a průběžně usměrňuje vnitřní i vnější politiku země;
- *federální parlament RF* – v souladu s Ústavou, s pokyny prezidenta a vlády vytváří *základnu* v oblasti národní bezpečnosti RF;
- *vláda RF* – v rozsahu svých pravomocí a v duchu pokynů a stanovení priorit prezidentem a federálním parlamentem *koordinuje* činnost výkonných federálních orgánů a jejich subjektů, připravuje rozpočet příslušných kapitol k zajištění cílových programů;

- *Bezpečnostní rada RF* – sleduje a včas odhaluje ohrožení, operativně pro prezidenta připravuje návrhy řešení k jejich odvrácení, zpracovává návrhy, včetně úprav KNB RF, koordinuje činnost orgánů a sil zabezpečení, kontroluje realizaci výkonnými orgány a subjekty federace;
- *výkonné federální orgány* – zajišťují splnění zákonů RF i rozhodnutí prezidenta a vlády RF a v rozsahu své působnosti vypracovávají závazné právní akty, které předkládají prezidentovi a vládě RF;
- *orgány státní moci subjektů RF – spolupracují* s federálními orgány na splnění úkolů stanovených prezidentem, vládou, federálními programy, plány a směrnicemi vydávanými vrchním velitelem ozbrojených sil RF v oblasti vojenské bezpečnosti RF; společně s orgány místní samosprávy zapojují občany, společenské orgány a organizace do spolupráce na řešení úkolů národní bezpečnosti RF a předkládají návrhy na zdokonalení jejího systému.

Komentář ke Koncepci národní bezpečnosti Ruské federace

Význam KNB RF spočívá především v její aktuálnosti. Je to dokument státního významu, který jako první po rozšíření NATO na východ o tři nové členy – Polsko, Maďarsko a Českou republiku –, po období vzniku kosovské krize a v éře nastupující globalizace reaguje na změny, které nastaly v této historické etapě na konci 20. století v euroatlantickém prostoru. Aktuálnost této koncepce podtrhuje i skutečnost, že původní znění ze 17. 12. 1997 bylo osobně redigováno předsedou vlády Ruské federace a dnes již současným prezidentem V. V. Putinem.

Široké spektrum pro novou orientaci vnitřní a zahraniční politiky RF, které je v KNB RF obsaženo, je významným analytickým pohledem na současné postavení a stav RF prakticky ve všech oblastech společnosti. Zároveň poskytuje i představu o záměrech a východiscích řešení situace směřující k obnovení postavení RF jako jedné z vedoucích mocností světa.

Je třeba si povšimnout kontrastu mezi zřejmě až záměrně velmi kritickým hodnocením celkového stavu ruské společnosti, který KNB RF charakterizuje (což zřejmě odpovídá realitě) jako stav na pokraji kolapsu z dlouhodobé všezahrnující krize, a silově a značně optimisticky formulovanými východisky a úkoly. Pro světové společenství by bylo jen dobré, pokud by byly splněny zejména verbálně deklarované úkoly orientované na posílení demokratických a ústavních prvků společnosti, na zvýšení ekonomického potenciálu, na vnitřní stabilitu státu a na funkci státního mechanismu.

Pozornosti jistě neujde rovněž skutečnost, která na rozdíl od obdobných dokumentů přikládá význam vnitřní bezpečnosti a všem atributům, které směřují k vytváření stabilnějšího klimatu ve federaci. Tuto část lze pokládat významově za srovnatelnou s úkoly v oblasti vnější bezpečnosti, což je v dané etapě společenského vývoje pochopitelné. Bez vnitřní konsolidace se ztrácí jakákoli potence navrhovaných opatření vnější bezpečnosti a stává se pouhou proklamací nerealizovatelných vizí.

Ze spektra problémů, na něž pokládám za vhodné upozornit, chci poukázat na některé nové prvky a pohledy, které si v kontextu koncepce zaslouží pozornost a úvahy čtenáře.

Je nepochybné, že období, kdy se zformovalo bipolární světové uspořádání, bylo vrcholnou mocenskou etapou, kterou tehdejší SSSR mohl dosáhnout. Jeho rozpad předznamenal na dlouhou dobu krizi ruské společnosti a pochopitelně přinesl i významné změny sil a postavení ve společenství globalizujícího se a informatizovaného světa. Světové finance, vědecko-technický pokrok v dravé ekonomice a v efektivně produktivní sféře, globální real time informace dávají dnes šance jen připraveným fungujícím společenstvím. Ztráta „závěsu“ s tímto trendem odsuzuje do pozic, které nevytvářejí předpoklady k získání ztraceného postavení. A tento stav je v podstatě ruským traumatem, protože vlastní kontakt pozic je udržován jen v raketojaderném potenciálu. V dnešní době má na stav světa větší váhu G-8 než milionové armády.

Ztráta pozic RF v tomto soupeření je pro současné Rusko výzvou, jak tento pohyb přibrzdit, konsolidovat, zrevitalizovat stát a společnost a nastartovat vlastní dosud skrytý a nevyužitý potenciál. Jeho globální strategie proto vytyčuje fundamentální tezi o multipolárním světě, v němž RF vidí možnost dosažení určité atomizace a rozptýlení vlivu USA, které v současnosti mají určující pozici na globálním dění. Právě tak i prostor RF a možnosti vyplývající z jejího geopolitického postavení v eurasijském prostoru by v určitém čase umožnily větší míru ingerence, byť už nikoli jako jedné ze dvou rovných, ale jako jedné z neopomenutelných, která mezinárodními vazbami může zvýraznit svůj vliv na prosazování národních bezpečnostních zájmů. K tomuto cíli a v duchu této filozofie se nese celá KNB RF.

Napříč touto koncepcí lze rozpoznat určitou etapizaci, kdy prvotní pozornost je soustředěna na stabilizaci funkcí státu zvýrazňující federální etatismus a na formování produktivnějšího sociálně-tržně orientovaného ekonomického prostředí jako východiska k překonání ztráty důvěryhodnosti dosud málo fungujícího státního mechanismu. S touto etapou je bezprostředně spojeno posílení federální ústavnosti, soudnictví a vlády práva nad anarchií, posílení pozic centra ve všech určujících sférách, obnovení vlivů na oblasti a regiony, prosazení kontroly nad ekonomikou, především nad finančními toky, včetně zahraničního kapitálu jako základu pro uskutečňování základních politicko-sociálních přeměn, jakož i zvýšení vlivu na schopnost reagovat na vnější mezinárodněpolitické klima.

Druhá časová etapa již soustřeďuje pozornost na aktivní formy bezpečnostní pozice RF, a to definováním jejích mezinárodních vztahů. Snad stojí za zmínku bezpečnostní garance, které Rusko vyjadřuje vůči státům SNS, stejně tak jako snaha o další vzájemnou integraci, tedy „sen“ o určité obnově dřívějšího uspořádání prostoru. Za povšimnutí stojí pozornost věnovaná příhraničním oblastem jako citlivým místům ruské bezpečnosti. Zřejmě se tímto termínem nahrazuje dřívější agresivnější a diskutovaný pojem „blízké zahraničí“ jako životně důležitá zájmová sféra ruské politiky.

Pochopitelně KNB RF nastiňuje nezastupitelnou a rozhodující úlohu ozbrojených sil RF jako základního faktoru bezpečnosti. Teze, které na základě kritického rozboru téměř katastrofického stavu formulují jejich budoucí přeměnu, představují tak v zásadě třetí etapu přístupu k naplňování KNB RF. A to především pro nezbytnost nových finančních, ale i vědeckých a výrobních zdrojů, které by umožnily radikální přeměnu struktur, použití, přípravy a celkového strategicko-operačního vybavení ozbrojených sil. Blíže budu militární aspekty komentovat v následující části této stati.

Snad ještě několik málo upozornění na zajímavé momenty, které je vhodné nepřehlédnout. Do sféry KNB RF jsou organicky zařazeny oblasti, které dříve nebyly ve středu zájmu, ale spíše jen na okraji a spíše ještě jen pro připomenutí, jako je vliv na fungování informací, informatiky a jejich infrastruktury na společnost a bezpečnost státu, jakož i ekologie, jejíž katastrofický stav ohrožuje společnost, ale která je zároveň spojena s ochranou obrovského zdrojového potenciálu RF pro budoucí dynamizaci hospodářství. Výrazné místo zaujímá především v ochraně před nebezpečím pramenícím z jaderných a chemických technologií. S nebývalým důrazem KNB RF definuje rovněž potřebu razantního rozvoje a využití vědecko-technického potenciálu, včetně využití nejmodernějších technologií obranného průmyslu, a to i pro konkurenceschopnost na světových trzích.

VOJENSKÁ DOKTRÍNA RUSKÉ FEDERACE (NÁVRH)

Obecně každá vojenská doktrína představuje oficiální státní názory na charakter a způsob vedení ozbrojených konfliktů a válek a stanoví úkoly pro stát, společnost a občany směřující k jejich předcházení a k úspěšnému vyplnění.

Vojenská doktrína RF (dále jen VD RF) – jak ji formuluje její návrh – je dokumentem o doktrinálních názorech, které byly koncipovány pro soudobé přechodné období jako militární rozpracování KNB RF. Posun a změny v mezinárodních vztazích a v globálním rozložení sil od roku 1993, tj. od doby, kdy byly veřejnosti představeny *Základní teze vojen-*

ské doktríny Ruské federace, odrážejí její celkový vývoj – od ducha celkové spolupráce a součinnosti při zajišťování nového bezpečnostního uspořádání na počátku 90. let do stadia, kdy můžeme spíše hovořit o soutěžení při ovlivňování bezpečnostního prostředí. Principy a zásady nové doktríny se dnes především opírají o vlastní obnovovaný silový potenciál, jehož schopnosti zvyšuje snaha o úzkou vazbu a propojení na koordinované síly v rámci SNS. VD RF počítá s rozšířeným národním bezpečnostním prostorem RF, včetně vojenských sil RF dislokovaných ve strategických zájmových prostorech mimo vlastní území, jejichž reálné bojové schopnosti by měly umožnit větší a přesvědčivější ingerenci ruské zahraniční i bezpečnostní politiky na krize v různých oblastech světa, a to již od jejich samotného počátku.

VD RF se neomezuje jen na složky ozbrojených sil, ale jejím podstatným rysem je vojenská organizace státu jako systému, který zahrnuje řídicí orgány, způsoby zajištění vojenské bezpečnosti, obranné síly RF, jejich výstavbu a přípravu, vojenskostrategické zásady, použití a úkoly, jakož i vojensko-ekonomické principy. Tyto části současně vytvářejí i osnovu VD RF uspořádané do státi *Vojensko-politické zásady, Vojenskostrategické zásady a Vojensko-ekonomické zásady*. Pokládám za účelné zdůraznit některé části VD RF, a to bez úplného výčtu všech tezí.

Vojensko-politické zásady

Tyto zásady přesně sledují obsahovou část a dikci KNB RF při charakterizování základních rysů vojensko-politické situace, při definování základních destabilizačních faktorů, vnitřních a vnějších hrozeb a při zajištění vojenské bezpečnosti, jak jsou uvedeny v předchozích částech této státi. V další části chci upozornit zejména na následující formulace:

- na podmíněnost snižování strategických útočných zbraní zachováním a posílením *Smlouvy o protiraketové obraně z roku 1972*.

Ze základních úkolů v *době míru* chci pak upozornit na:

- obranu objektů a zařízení RF *na světových mořích, v kosmickém prostoru, na území cizích států, na plavby lodí a na další druhy činnosti v přílehlé mořské zóně i ve vzdálených oblastech světových moří,*
- ochranu a obranu státní hranice RF v rámci příhraničního území, vzdušného prostoru, *prostředí pod vodou a také výhradní ekonomické zóny i kontinentálního šelfu,* včetně jejich přírodních zdrojů.

V *době ohrožení a na počátku války* (ozbrojeného konfliktu) jde především o:

- *přerušování plnění závazků RF spojených s dodržováním mezinárodních smluv v oblasti omezení snížení a likvidace zbraní,*
- poskytování *pomoci spojencům RF a mobilizaci možností federace k dosažení společných cílů ve válce (v ozbrojeném konfliktu).*

Doktrína předpokládá zvýšené nebezpečí, které je dáno novými formami a způsoby ozbrojeného boje, nárůstem prostorového rozmachu a možností dosažení vojensko-politických cílů *nepřímými, nekontaktními operacemi.*

Ve vojenské organizaci státu mají prvořadý význam Ozbrojené síly RF disponující ve výzbroji jadernými zbraněmi. Jejich postavení je definováno následovně:

- RF považuje jaderné zbraně za účinný faktor pro *zadržování agrese,* pro zajištění vojenské bezpečnosti RF a jejich spojenců, pro podporu mezinárodní stability a míru.
- RF vychází z nezbytnosti disponovat jaderným potenciálem pro jaderné zadržování, jehož prostřednictvím jednoznačně zaručí způsobení *škod jakémukoli státu-agresorovi či koalici států v jakékoli situaci.*
- RF nepoužije jaderné zbraně vůči státům-signatářům *Smlouvy o nešíření jaderných zbraní* nevlastnícím jaderné zbraně. Výjimkou je napadení či jakýkoli útok na RF, na její území, na její ozbrojené síly či na další vojska, na *její spojence* nebo na stát, s nimiž má uzavřený bezpečnostní závazek. V tom případě *nerozhoduje, zda je útok prováděn či*

podporován státem *nevlastním jaderné zbraně*, nebo společně se státem vlastním jaderné zbraně v rámci spojeneckých závazků.

- RF si ponechává právo použít jaderné zbraně jako *odpověď* na použití jaderných a dalších druhů zbraní hromadného ničení proti ní a jejím spojencům a také jako *odpověď na agresi velkého rozsahu za použití konvenčních zbraní v situacích kritických* pro národní bezpečnost RF a jejich spojenců.

V části *Výstavba a příprava vojenské organizace státu* je definována potřeba *komplexní vojenské reformy* jako prioritní úkol současné etapy vojenské výstavby. Současně je zvýrazněna nutnost zdokonalení systému kompletování ozbrojených sil na smíšeném *smluvně-povolávacím principu* a zvyšování významu výkonu vojenské služby se závazkem.

Vojenskostrategické zásady

Charakter války podle VD RF je dán vojensko-politickými cíli, prostředky a měřítky operací. Rozlišuje války *spravedlivé* (pro stranu vystavenou agresi), válku jadernou a konvenční, lokální, regionální a světovou. Přitom jako všeobecný rys válek je zdůrazněno jejich rozšíření na všechny sféry, využití nepřímé strategické činnosti, ekonomických sankcí, *informační války*, blokády, dezorientace, *použití nekontaktních forem* a výzbroje na *nových fyzikálních principech*, katastrofické následky ničení a eskalace.

Světová válka může vzniknout eskalací ozbrojeného konfliktu z lokální nebo regionální války. Konvenční světová válka s velkou pravděpodobností přeroste v jadernou válku. Byla by vedena s radikálními cíli.

Regionální válka může být vedena za účasti dvou nebo několika států, a to národními nebo koaličními silami s použitím jak konvenčních, tak i jaderných prostředků ničení.

Cílů světové i regionální války může být dosaženo v rámci počáteční fáze. Konvenční světová nebo regionální válka může mít vleklý charakter.

Lokální válka má omezené vojensko-politické cíle. Je charakterizována mj. *ostrým informačním bojem*.

Ozbrojený konflikt může řešit vážnější rozpory (etnické, religiózní) ozbrojeným bojem zpravidla bez provedení *strategického rozvinutí*. Může mít mezinárodní nebo vnitřní (ozbrojený boj je veden v rámci území jednoho státu silami tohoto státu) charakter.

Základními *formami* použití ozbrojených sil je:

- strategická operace, operace a bojová činnost – ve světové a regionální válce,
- operace a bojová činnost – v lokálních válkách a v ozbrojených konfliktech,
- operace na podporu míru.

VD RF stanoví *úkoly ozbrojených sil* a jiných vojsk. Zvláštností v této části je:

- možnost *rozmístění ozbrojených sil*, základen a jiných vojsk RF *za hranicemi* jejího území v rámci společných nebo ruských uskupení;
- do smíšených vojenských formací (RF a SNS) je doplňování prováděno obvykle *na smluvním základě*;
- VD RF věnuje zvláštní pozornost *mobilizačnímu doplnění* a přípravě vojenské infrastruktury, uchování zásob a materiálových prostředků ve státních a mobilizačních rezervách a přípravě obyvatelstva k plnění úkolů vojenské služby, teritoriální a civilní obrany.

Vojensko-ekonomické zásady

V této části jsou stanoveny cíle, základní a prioritní úkoly zajišťující potřeby vojenské organizace státu. Opírají se o rozvoj vědecko-technické a materiální základny, která v budoucnosti umožní efektivní přezbrojení a zdokonalení systémů mobilizační přípravy *ekonomiky země* a celkového *informačního zabezpečení* v podmínkách vědecko-technické nezávislosti státu. Jsou zde stanoveny úkoly k přípravě *finančně-úvěrového* a daňového systému a peněžního oběhu pro podmínky válečného období a přechodu z mírového na *válečný stav ekonomiky*.

Na závěr VD RF stanoví úkoly pro *mezinárodní vojenskou a vojenskotechnickou spolupráci* jako výsadní právo státu směřující k posílení pozic RF v různých oblastech světa a při využití exportního potenciálu země v oblasti konvenčních zbraní a vojenské techniky.

Komentář k návrhu Vojenské doktríny Ruské federace

VD RF lze považovat za dokument, který se snaží oprostit od dřívější strnulosti a usiluje o akceptování posunů, k nimž došlo na konci 90. let. Vytváří tak v podstatě ucelenou státní vojenskou vizi naplňování Koncepce národní bezpečnosti RF v militární oblasti. Stejně jako v KNB RF půjde o to, v jakém rozsahu a v jakém čase bude možné ji věcně naplňovat a realizovat v podmínkách, kdy se současná hodnota vojenského systému blíží spodní hranici funkčnosti a potřebné oživení je podmíněno nejen rozsáhlými finančními vstupy, ale i zásadními přeměnami společenského, ekonomického a vědecko-technického prostředí. Je proto zřejmé, že v přechodném období bude hlavním prostředkem bezpečnosti spolehlivě fungující raketojaderný potenciál a pružná až agresivní zahraniční bezpečnostní politika, a to proto, aby byl vytvořen čas a prostor pro všestrannou stabilizaci státu.

* * *

Základní poznatky z obou uvedených dokumentů můžeme shrnout do následujících bodů:

- 1) Rusko směřuje k vytvoření *světového multipolárního řádu*. Poslední vývoj vytvořil nestabilitu oslabením OSN a OBSE a zpochybnil mezinárodní právo.
- 2) Trend ve vztazích Rusko a NATO již nadále nesměruje k vyšší kooperaci, ale *směrem k soutěži*. Spolupráce má být omezená a bude obtížnější.
- 3) Ačkoli se snížila rizika globální a jaderné války, přetrvává *riziko eskalace* z regionálních konfliktů.
- 4) *Prioritu má jaderné odstrašování*. Rusko si ponechává právo prvního použití v mnoha případech a za různých okolností.
- 5) Rusko poukazuje na *mnoho nových vnějších hrozeb* pro svou bezpečnost, včetně intervence do jeho vnitřních záležitostí, ignorování nebo zasahování do jeho zájmů a rozšiřování vojenské aliance.
- 6) Zvýšený zájem je položen na důležitost *informační války* a vědecko-technického rozvoje vojenské organizace státu. Rusko se musí vyrovnat s tímto fenoménem.
- 7) *Vnitřní hrozbou* je separatismus, terorismus a organizovaný zločin.
- 8) Požaduje se výrazná *reforma a restrukturalizace ozbrojených sil* pro plnění budoucích úkolů, včetně její odpovídající finanční podpory.

Sama Koncepce národní bezpečnosti RF a Vojenská doktrína RF představují nejen zajímavé čtení, ale jistě přibližují i obraz o Rusku, o jeho stavu a o záměrech v té nejobecnější podobě. Jsou to dokumenty, které nám umožní potřebnou orientaci při zvažování příštích očekávání, umožní hlouběji se zamyslet i nad naší českou bezpečností na prahu 21. století a snad i najít jasnější pozice při definování našich a společných bezpečnostních zájmů, rizik a východisek.

30. března 2000

Literatura

- 1) Концепция национальной безопасности Российской Федерации. Независимое военное обозрение, 14. 1. 2000.
- 2) Vojenská doktrína Ruské federace – návrh. Красная Звезда, 9. 10. 1999.
- 3) Základní teze Vojenské doktríny Ruské federace. Výnos prezidenta RF č. 1833 z 2. 11. 1993.
- 4) A Summary of Contents of the Draft Russian Military Doctrine. Tara A. Mokijewski, 26. 10. 1999.